

JAK POMÓC DZIECKU BEZPIECZNIE DORASTAĆ **problemy okresu dorastania**

Dorastanie – trudny czas dla dzieci ale i dla rodziców, nie wiem kto jest w trudniejszej sytuacji... Jedna ze specjalistek od okresu dorastania napisała tak :

„ Dziecko jest jak pies, a nastolatek jak kot.. „

Na początku karmisz swojego zwierzaka, tresujesz go i wydajesz mu polecenia, a on kładzie głowę na twoich kolanach i wpatruje się w Ciebie niczym w obraz Rembrandta. Kiedy go zawołasz przybiega natychmiast z wielkim entuzjazmem. Potem w wieku lat 13-tu twój mały piesek przeistacza się w starego kocura. To co sprawdzało się wcześniej, teraz przynosi efekt przeciwny do zamierzonego. Jeśli go zawołasz, ucieka. Każ mu usiąść a będzie skakał. Potraktujmy nastolatka trochę jak kota - „Postawmy jedzenie i poczekajmy aż sam przyjdzie” , bo nasz nastolatek dalej potrzebuje wsparcia , pomocy, uczucia ale na własnych warunkach. Podstawą pozytywnych relacji staje się teraz **negocjacja**.

Kim jest nastolatek?

Nastolatek to człowiek , który nie uzyskał jeszcze statusu osoby dorosłej, a już utracił przywileje dziecka. Odnosi wrażenie, że wszystko to co pociągające, atrakcyjne jest zabronione: nie może pić alkoholu, jeździć autem, wstąpić do organizacji politycznej, głosować, podejmować samodzielnie decyzji.

To powoduje wzrost napięcia między nim a dorosłym. To napięcie utrzymuje się przez pewien czas - aż do momentu gdy dorośnie i usamodzielnia się.

Musimy pamiętać, że dzisiejszy nastolatek jest inny niż jeszcze dwadzieścia lat temu - dorasta szybciej, ma więcej pieniędzy, dostęp do transportu, informacji , dużo wolnego czasu i..... mniej nadzoru ze strony dorosłych. Szybciej też dojrzewa seksualnie – o jakieś trzy lata – niż pokolenia wcześniejsze. Więcej jest też zagrożeń – postęp techniki informacyjnej (internet) używki w tym narkotyki.

Warto więc pamiętać , że w tym trudnym okresie dorastania nastolatek potrzebuje rodziców, którzy go dostrzegą, zobaczą że zmienia się w osobę dorosłą. Potrzebuje rodziców, którzy podejną do prezentowanych przez niego postaw z cierpliwym zrozumieniem, a nie ze zbyt gwałtowną, nie przemyślaną reakcją.

Dorastanie to trudny czas dla rodziców, bo

- nastolatek zaczyna wymykać się spod ich kontroli
- buntuje się
- poddaje weryfikacji każde zdanie rodzica
- jest mniej krytyczny wobec siebie
- poszukuje nowych doświadczeń
- grupa rówieśnicza, przyjaciele stają się ważniejsi od rodzica

Nie chce, by rodzice traktowali go jak swoja własność, chce zrozumieć kim jest.

Buntuje się – próbuje ustalić własne wartości, ideały, poglądy. To czas gdy kształtuje się jego osobowość. Okres buntu zaczyna się czasem wcześniej, czasem później ale z pewnością pojawi się. W tym czasie zachowanie może się bardzo zmienić. **Wtedy warto pamiętać ,że** nie jest to przejawem ataku na autorytet rodzica lecz wyraz, przejaw rozwoju, kształtowania się własnej indywidualności.

Nastolatek w tym czasie może :

- nie zbyt grzecznie odpowiadać na pytania
- spierać się
- wystawiać na poważną próbę konsekwencje rodziców w egzekwowaniu zasad i zakazów
- kwestionować religię
- odrzucać system wartości rodziców
- demonstrować swoją odrębność poprzez np. sposób ubierania się, rodzaj słuchanej muzyki
- podejmować próby używania alkoholu, narkotyków, seksu...

To czy bunt nastolatka pozostanie w granicach „normalności” czy osiągnie przesadne, groźne rozmiary, zależy w dużej mierze od reakcji rodziców. Podwojone kontrole, restrykcje, nakazy, zakazy nasilają problem.

Bunt staje się „nienormalny” gdy nastolatek odmawia postrzegania rozsądnych reguł, zasad przyjętych w domu, ignoruje zakazy, wielokrotnie próbuje alkoholu, narkotyków, narusza prawo. Wtedy to już jest poważny problem.

Co robić by zminimalizować pojawienie się kłopotów, zmniejszyć ryzyko występowania zachowań skrajnych?

Kluczem jest **rozmowa** – podstawa dobrych kontaktów, pozwala lepiej poznać świat dziecka, jego oczekiwania, marzenia,, trudności z którymi się mierzy. Ale rozmowy w tym czasie mogą okazać się **bardzo trudne...**

Dlaczego tak trudno być rodzicem nastolatka

1. Bunt przeciw dorosłym skierowany jest w pierwszym rzędzie przeciw rodzicom. Dzieci chcą być traktowane jak dorośle, nie godzą się z zakazami, ograniczeniami stosowanymi przez rodziców. To dążenie do wyodrębnienia się jest naturalne.
2. Grupa rówieśnicza zaczyna być ważniejsza niż rodzice. Bycie w grupie rodzi konieczność dopasowania się do niej, zyskania akceptacji – czasem za wszelką ceną. Często młodzi ludzie mają więcej zaufania do przyjaciół niż do rodziców, dlatego próby ograniczania ich w tym względzie kończą się na ogół niepowodzeniem. **Nie możemy dobrać dziecku przyjaciół, możemy próbować ich poznać.**

Coraz szybsze tempo życia, coraz więcej czasu poświęcanego na pracę, obawa przed jej utratą rodzi trudne sytuacje. Dzieci podlegają podobnej presji - oczekuje się od nich osiągnięć w szkole , sporcie...to wszystko sprawia ,że coraz mniej czasu spędzamy na rozmowie, coraz mniej czasu spędzamy wspólnie... coraz częściej mijamy się z dzieckiem....a przecież..

Nasze dorastające dzieci potrzebują wciąż dyskretnej obecności rodzica, cierpliwości i gotowości do niesienia im pomocy. Chcą wierzyć, że zareagujemy w porę gdy będzie działo się coś złego, że znajdziemy sposób by uporać się z problemem. Chcą widzieć w nas sojuszników, na których będą mogli liczyć w trudnych chwilach.

Potrzebują:

- poczucia więzi i przynależności do rodziny, chcą czuć się kochanymi, rozumianymi, potrzebują szacunku, przyjaznej atmosfery – poczucia bezpieczeństwa,
- poczucia własnej wartości , chcą być doceniane za ich wysiłek w osiągnięciu sukcesu, chcą mieć pewność, że zostaną odrzucone, skrytykowane gdy coś nie wychodzi
- wiarygodności – chcą widzieć, że zachowujemy się tak jak mówimy, że

- potrafimy przyznać się do błędu, czy niewiedzy
- sprawiedliwego traktowania , poczucia ,że zareagujemy w niejasnej sytuacji w oparciu o wnikliwe rozpatrzenie sprawy
- stanowczości w ważnych sprawach, potrzebują jasno określonych reguł i konsekwencji w ich przestrzeganiu
- poszanowania intymności i dyskrecji, chcą mieć pewność, że granice ich prywatności będą respektowane.

By uchronić nasze dzieci przed niebezpieczeństwami okresu dorastania powinniśmy być z nimi jak najbliżej.

Co to znaczy - bliżej z dzieckiem

Bliskość, zaufanie, szczerłość we wzajemnych relacjach to efekt wieloletniej pracy. Jeśli jesteśmy z dzieckiem blisko na co dzień widzimy co je cieszy, co martwi, z czym sobie radzi, z czym ma kłopot , to w czasie dorastania dużo łatwiej jest o wspólny język.

Sluchanie to podstawa rozmowy. Słuchajmy więc co mówi nasze dziecko , rozmawiajmy o wszystkim tak często jak to możliwe. Ważne jest byśmy:

- starali się zawsze znaleźć czas na taka rozmowę zawsze gdy tylko pojawi się problem – rozmowa pozwala pozbyć się złych emocji, pozwala się wygadać, wypłakać, wyłóżcić.
- nigdy nie bagatelizowali problemu nawet jeśli z naszego punktu widzenia nie jest poważny, istotne jest jak czuje dziecko
- znajdowali czas gdy chce się podzielić radością, zapytali o szczegóły, nie umniejszali sukcesu
- byli obserwatorami – zwracali uwagę na sygnały płynące od dziecka (smutne, kręci się , czeka)- nie zawsze powie ,że chce rozmawiać
- stwarzali warunki do luźnej rozmowy – wykorzystywali chwilę – wspólna herbata, spacer, kolacja...
- okazywali zainteresowanie jego sprawami, ale nie wypytywali zbyt natarczywie, poczekali aż samo zacznie mówić o tym co się dzieje, to ono decyduje ile chce nam powiedzieć
- rozmawiali o swoich sprawach, co się u nas dzieje , kłopotach, radościach...
- opowiadali o sobie – dzieci lubią wspomnienia, przybliżają rodziców, tez kiedyś byli mali, tez popełniali błędy i uczyli się podejmować trudne decyzje.

Rozmawiajmy na każdy temat, nie unikajmy spraw trudnych, zadbajmy by nie było tematów tabu.

Kilka zasad o których warto pamiętać

- bądź przykładem – dzieci są dobrymi obserwatorami, dostrzegą ,że mówisz a nie robisz
- wymagaj – stawiaj warunki możliwe do spełnienia
- bądź konsekwentny – by nauczyło się ,że ustalone zasady muszą być respektowane
- poznaj przyjaciół, znajomych dziecka, pamiętaj o ich roli
- szanuj prawo dziecka do własnych wyborów, opinii, dysponowania wolnym czasem, doradzaj nie narzucaj swojej woli
- nie bądź nadmiernie opiekuńczy – pozwól zdobywać doświadczenie, niech ucą się radzić sobie robiąc małe rzeczy – daj prawo do popełnianie błędów, ale bądź czujny i reaguj
- określ jasno zasady dotyczące używek
- ucz przewyżać trudności – analizy sytuacji i wyciągania wniosków

Pamiętajmy , że to jak porozumiewamy się między sobą, troszczymy się o siebie nawzajem,

pokazuje dziecku co jest właściwe i pożądane, a co nie jest. Tak buduje się **system wartości**. Przestrzegaj : poszanowania prywatności, nie używania przemocy, podziału obowiązków domowych, uczestnictwa w zdarzeniach rodzinnych. **Zakazy** powinny dotyczyć tylko spraw istotnych – bezpieczeństwa, zdrowia, wzajemnego traktowania się. **Ograniczenia** muszą być – bez nich nie da się wyznaczyć granic, wychować nastolatka. Należy ustalić konsekwencje i wprowadzać je w życie – wtedy tylko one mają sens i działają. Czasem warto postarać się o wspólnie wypracowany kompromis, powoduje, że dziecko przestrzega wspólnie wypracowanego porozumienia, ustalonych przez siebie zasad.

Kontakt z dzieckiem

Czasem mimo, że bardzo się staramy kontakt z dzieckiem nie jest najlepszy. Spróbujmy porozmawiać o naszych oczekiwaniach, dać argumenty – dlatego chcemy współpracy, mówmy, że zależy nam na poprawieniu kontaktów. Nie poddawajmy się.

Rodzicu gdy coś jest dla ciebie nie do przyjęcia powiedz mu

- o jakie konkretne zachowania ci chodzi
- jakie uczucia przeżywasz, gdy zachowuje się w sposób którego nie akceptujesz
- dlaczego zachowanie jest niewłaściwe
- jakie konsekwencje dla ciebie i innych ma takie zachowanie
- jakiej zmiany oczekujesz

Jeśli chcesz przeprowadzić z dzieckiem poważną rozmowę to:

- znajdź spokojny moment
- zajmij się tylko tą konkretną sprawą
- mów o tym co w związku z tym czujesz
- zadbaj by każdy mógł przedstawić swój punkt widzenia
- słuchaj uważnie co dziecko ma do powiedzenia
- zakładaj możliwość zmiany swojego zdania
- wykaż gotowość do kompromisu
- skoncentruj się na rozwiązaniu problemu, nie na tym kto wygra

Najczęściej popełniane błędy w relacjach z nastolatkiem

1. Przesadna reakcja na negatywne wpływy – nie krytykuj, nie poniżaj uwagami na temat gustu, preferencji dziecka dotyczących ubioru, muzyki.
2. Mówienie od razu „nie” - bezpieczniej przemyśleć odpowiedź – podejmuj decyzje po wysłuchaniu argumentów to pozwoli podjąć jak najbardziej racjonalną i bycie konsekwentnym, to pozwoli uniknąć zmiany decyzji „nie” na „tak”.
3. Nie używaj przemocy – to naruszanie godności własnej, wartości – panuj nad sobą – lepiej okazać troskę, w ostateczności można zabrać przywileje.
4. Niekonsekwencja w postępowaniu – zdarza się z własnej wygody, ustępowanie dla „świętego spokoju”, bronienie przed współmałżonkiem, który ma inne zdanie.
5. Usuwanie przeszkód nie dopuszczanie do konfrontacji z trudnościami.
6. Nie pozwalanie na samodzielne podejmowanie decyzji.
7. Nie docenianie lub przecenianie dziecka - rodzi niepewność, brak wiary we własne siły, frustrację często gdy niewłaściwie są ustawione wymagania.

Postawy wychowawcze - jakimi rodzicami jesteśmy, jak nasze postępowanie może wpływać na zachowanie dzieci

Rodzice niekonsekwentni – wychowanie niekonsekwentne – rodzice stawiają szereg nakazów, zakazów, których potem nie przestrzegają, nie sprawdzają – dziecko szybko się w tym orientuje i je lekceważy. Rodzice w zależności od samopoczucia raz okazują akceptację i czułość, innym razem obojętność w tej samej sytuacji – dziecko czuje się zdezorientowane, zagubione, niepewne, ma poczucie niesprawiedliwości i krzywdy.

Rodzice liberalni – wychowanie liberalne, zamierzone, świadome pozostawiające dziecku całkowitą swobodę, bez żadnych ograniczeń w rozwoju, tłumaczące niewłaściwe zachowanie dziecka tym, że jeszcze nie dorosło. Stwarzane są pozory wolności i dorosłości, dziecko nie rozumie czynu i konsekwencji. Takie postępowanie rodzi zagrożenie poważnymi problemami, dziecko nie bardzo czuje wsparcie ze strony rodziców, pozbawione ram może dać łatwo wciągnąć się w sytuacje dla siebie niekorzystne i niebezpieczne (np. narkotyki, alkohol, wpływ grupy).

Rodzice autorytarni – wychowanie autorytarne – rodzice wymagają od dziecka bezwzględnej karności i posłuszeństwa, bezwzględnego podporządkowania się wszelkim zasadom, nakazom ustalają bezwzględnie egzekwowane konsekwencje – kary, nagrody. Taka postawa rodziców może rodzić despotyczne, okrutne zachowania wobec rówieśników; postawę uległości, zastraszone nie potrafią samodzielnie myśleć; buntują się przeciw przymusowi i same stają się agresywne w sposób jawny lub ukryty; przekorne i zbuntowane mogą sięgać po alkohol, używki tylko dlatego, że zabraniają im tego rodzice.

Równowaga i wspólne rozwiązywanie sytuacji trudnych które są naturalne w rodzinie służą rozwojowi całej rodziny, budują pozytywne relacje, zaufanie, wzajemne zrozumienie. Warto się przyjrzeć jakimi jesteśmy rodzicami, dostrzeżenie nieskutecznych zachowań jest pierwsze i najważniejsze by przerwać cały ciąg problemów.

Podsumowanie

Zadaniem dorosłych, zadaniem rodziców jest pomóc dziecku przejść przez ten trudny czas jakim jest dorastanie. Rodzice muszą pamiętać, że to nie oni mają problem z nastolatkiem, ale nastolatek ma problem ze sobą. Nawet wtedy kiedy dziecko jest nieprzyjemne i opryskliwe rodzice są dla niego bardzo ważni. Chęć porozumienia, cierpliwość, spokój, rozmowy, zachowanie dobrego kontaktu z dzieckiem zwiększają szanse, prawdopodobieństwo, że w sytuacjach trudnych dla dziecka będzie ono w pierwszej kolejności właśnie u nas – rodziców szukało pomocy.

Pamiętajmy, że kochać, to znaczy wspierać i wymagać.

Elżbieta Rafalik